

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ З РАДІАЦІЙНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ
КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УКРАЇНСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ
УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

ПРОТИДІЯ ТЕРОРИСТИЧНИМ АКТАМ У МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

**ЗБІРНИК
МАТЕРІАЛІВ НАУКОВОГО ФОРУМУ**

21 червня 2023 року

Київ
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова
2023

Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового інституту права та політології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 3 від 19.06.2023 р.)

Редакційна колегія:

- Андрущенко Віктор Петрович** – доктор філософських наук, професор, ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, член-кореспондент Національної академії наук України, академік Національної академії педагогічних наук України;
- Горінов Павло Валерійович** – кандидат юридичних наук, директор Навчально-наукового інституту права та політології, доцент кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, заслужений працівник соціальної сфери України;
- Драпушко Ростислав Григорович** – кандидат філософських наук, проректор з науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність), доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова, заслужений працівник соціальної сфери України;
- Сопілко Ірина Миколаївна** – доктор юридичних наук, професор, керівник апарату Національної комісії з радіаційного захисту населення України, головний науковий співробітник Науково-дослідного центру «Інститут сімейної та молодіжної політики імені Олександра Яременка» ННІ права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова, заслужений юрист України;
- Торбін Григорій Мирославович** – доктор фізико-математичних наук, професор, проректор з наукової роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;
- Чемакіна Октябринна Володимирівна** – кандидат архітектури, доцент Українського гуманітарного інституту.

П 83 **ПРОТИДІЯ ТЕРОРИСТИЧНИМ АКТАМ У МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ:** збірник матеріалів Наукового форуму. Навчально-науковий інститут права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова (м. Київ, 21 червня 2023 р.). – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 396 с.

ISBN 978-966-931-281-5

Збірник матеріалів Наукового форуму «Протидія терористичним актам у міському середовищі» присвячено комплексному вивченню проблеми протидії тероризму у міському середовищі. У збірнику представлено результати досліджень, що детально розглядають правові аспекти боротьби з тероризмом у міському середовищі, екологічні наслідки терористичних актів і стратегії екологічного відновлення, психологічні наслідки для місцевого населення та підходи до психологічної реабілітації, соціальні наслідки тероризму та розвиток стійкого соціального середовища, а також архітектурні рішення для забезпечення безпеки та мінімізації наслідків терористичних актів.

Збірник розраховано для науковців, фахівців та інших зацікавлених осіб, які досліджують проблематику протидії терористичним актам з правових, екологічних, психологічних, соціальних, архітектурних аспектів та охорони здоров'я.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів і посилань несуть автори матеріалів.

УДК 343.326-048.66(477-21)
DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-NF_NNIPiP_2023

ISBN 978-966-931-281-5

© Автори публікацій, 2023
© Навчально-науковий інститут права та політології, 2023
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023

РІДЕЙ НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА,
*завідувач кафедри менеджменту та інноваційних технологій
в соціокультурній діяльності
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*

ТИТОВА НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА,
*завідувач кафедри професійної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*

ЦИМБАЛ СВІТЛАНА МИКОЛАЇВНА,
*доцент кафедри професійної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*

ГОНЧАР ОЛЕКСАНДР ЛЕОНІДОВИЧ,
*аспірант кафедри освіти дорослих
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
голова Громадської організації «Безпечний освітній простір»*

ЕКОЛОГІЧНИЙ ТЕРОРИЗМ: ПРАВОВЕ ТА НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ БЕЗПЕКИ

Інтенсивність урбанізації актуалізує необхідність формування екологічної безпеки місць проживання населення поряд зі соціальною і матеріальною комфортністю та набувають стратегічної ваги щодо правового захисту у глобальному вимірі соціально-турбулентного світу. Проблема правового та технічного регулювання у забезпеченні ефективності здійснення стратегій у функціональних векторах розвитку системи безпеки місць проживання є необхідним і потребує дослідження, оскільки нехтування питаннями безпеки призводить до утворення і поширення масштабів небезпечного середовища (зокрема міського), і хоча формування сфери екологічної безпеки у напрямках охорони навколишнього середовища та збалансованого природокористування зі забезпеченням екологічної рівноваги в межах територіальної цілісності міжнародно визнаних кордонів України є обов'язком держави в умовах воєнного стану та військової агресії РФ не може бути зреалізовано у повній мірі.

Зокрема, потребує уточнення тезаурус понять «екотероризм» та «екологічний тероризм», систематизація та добір правових та технічних інструментів регулювання у сфері безпеки.

Систематизацію правових інструментів щодо втілення стратегем розвитку системи екологічної безпеки міст аргументовано здійснено Р. Кіріним (2022) з урахуванням міжнародного та європейського рівнів регулювання [9]; виокремлення компонентів у архітектоніці екологічної безпеки реалізовано І. Огородник (2010) відповідно з розмежуванням дефініцій природна, техногенна та екологічна семантика у сфері безпеки (відповідно у ланцюгу – природна характеризується параметральною метрикою стану захисту соціуму та особистості й навколишнього середовища від потенційних небезпек природних чинників або їх наслідків; техногенна – уникнення запобігання та усунення

впливів, станів або явищ техносфери які безпосередньо або опосередковано спричиняють негативні ризики та небезпеки для навколишнього середовища, населення та перспектив соціально-економічного розвитку держави; екологічна – стан безпеки охорони, захисту соціуму та навколишнього природного середовища від різночинних за походженням видів ризиків та небезпек природного та техногенного характеру) [11]; особливо небезпечним видом діяльності для екосистем С. Стойко та І. Кайоновою (2012) визнано мілітарні та військові дії, які спричиняють незворотні явища дисбалансу екологічної рівноваги та погіршення екологічних ситуацій, не лише в країнах-учасницях, а й у масштабах регіонального та транскордонного поширення, зокрема, визнано екотероризм агресорів як чинник загрози усьому живому та довкіллю [13].

Мета – контент-аналіз правових та технічних інструментів регулювання у сфері безпеки задля удосконалення тезаурусу та застосування в освітньому процесі та наукових дослідженнях. Предмет вивчення – дефініції «екотероризм» та «екологічний тероризм». Об'єкт – методологія якості безпеки життєдіяльності соціокультурних форм. Методи – контент-аналіз, проблемний та портфельний види аналізу.

Завдяки проєктній діяльності науково-дослідних робіт МОН України ДР 0122U000046 Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (№ 10/22-24) «Освітня політика якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм для сталого розвитку України» (керівник НДР – Н. Рідей) здійснено систематизацію та добір правових інструментів (національних та міжнародних) з інформаційними ресурсами підтримки. На думку Р. Кіріна систематизація компонентів сфери безпеки хоч і дотичне, проте не гармонізовано до чинного законодавства, адже екологічна безпека ст. 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991) визначається як стан навколишнього природного середовища, який убезпечує запобігання, попередження та усунення деградації екологічної ситуації та виникнення потенційних ризиків і небезпек для здоров'я населення (проте не враховує цілісності біорізноманіття, а також екологічної рівноваги геосфер як буферних систем планети з точки зору авторів наукового доробку). Техногенна безпека унормовується як відсутність, запобігання та уникнення ризиків техногенного характеру (аварій, катастроф) на екологічно небезпечних об'єктах та для потенційно небезпечних суб'єктів господарювання ст. 2 Кодексу цивільного захисту України (2012) [9].

Відповідно до класифікатора надзвичайних ситуацій ДК 019:2010 техногенний і природний характер надзвичайних ситуацій також обумовлюється соціальним і воєнним походженням. Конференцією ООН з питань забезпечення житлом та сталого міського розвитку (Еквадор, 2016) ухвалено Хабітат III та Новий порядок денний урбанізації (програму розвитку міст) [34] та визнано засади: демократичного розвитку, шанобливого ставлення до прав людини; гармонізації між навколишнім природним середовищем та урбанізацією задля безпеки усіх різночинних категорій проживаючих у містах без гендерних та вікових обмежень; мінімізація потенційних ризиків та небезпек для забезпечення міської стійкості (зокрема екологічної безпеки і рівноваги); застосування глобального моніторингу, контролю та нагляду окреслених завдань. Виокремлено пріоритети міських трансформацій в міста-регіони, як

конгломерати, з міськими коридорами столичних мегаполісів як осередків соціально-економічного розвитку держави. Зазначимо роль сфери освіти, науки та інноватики як ядра містобудування (адже під час канікул міста обезлюднюються), що особливо актуалізовано при перенесенні виробництв за межі міст.

Завдяки 11-му Всесвітньому урбаністичному форуму (Республіка Польща, 2022) [35] окреслено соціальні запити протистояння пандеміям, екологічним ризикам та надзвичайним ситуаціям, а також необхідність удосконалення методології містобудування та розбудови на засадах інклюзії та сталості міського середовища (соціально та екологічно стійких міст). Інституційна палітра партнерів співпраці включає установи громадянського суспільства, місцевих органів державної влади та самоврядування, організацій – приватного сектору, науково-дослідних, експертно-аналітичних, консалтингово-дорадчих, рекреаційних та оздоровчих, а також методологів-професіоналів, науковців, практиків, парламентарів, профспілкових комітетів, молодіжних угруповань та об'єднань, об'єктів і суб'єктів інфокомунікацій та засобів масової інформації. З метою забезпечення сталого розвитку міського майбутнього, організовано Світову урбаністичну компанію та оприлюднено Репорт світових цінностей (2020), звіт «Цінності сталої урбанізації».

У цілях Саміту ООН зі сталого розвитку (2015) «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» та сформульовані глобальні цілі сталого розвитку, виокремлено забезпечення прозорості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст та населених пунктів (ціль 11), що покликана для досягнення безпеки сталого розвитку міст, гарантування доступності безпечного житла, модернізація мегаполісів та задоволення соціальних запитів різночинних категорій населення, тих хто потребує у громадських транспортних комунікаціях, розбудова рекреаційних територій та зелених коридорів та поясів, удосконалення та екологічна гармонізація управління та планування в містах з врахуванням рівноправного доступу до екологічної інформації та ресурсів, а особливо інклюзії та сталості.

До стратегічних правових інструментів Європейського Союзу в сфері безпеки відносимо Стратегію сталого та інклюзивного зростання «Європа 2020» (2010) [23], її пріоритетами визначено розвиток на базі сучасних наукових знань та інновацій випереджувального характеру, орієнтований на розумну достатність ресурсу використання та природної ощадності; сталий та інклюзивний розвиток на основі соціально-економічного зростання з пролонгованою зайнятістю, освітою та науковим дослідництвом впродовж життя з демократичними компетентностями зі сприянням консолідації соціальної та територіальної згуртованості зусиль екологічної та національної безпеки.

Якість життя людей і усього живого залежить від раціональності управління містами, сталий розвиток яких можливий завдяки сприянню згуртованості територіальних громад і передбачає гарантування персональної безпеки усіх представників суспільства, сприяння долученню до інноваційної діяльності у співпраці з міськими органами влади для стратегічного планування містобудування, екологічно безпечного використання матеріалів, речовин довготривалої циркуляції (за видами забруднення), мінімізація та знешкодження відходів, ресурсоощадне водо та енергоспоживання, нівелювання негативного

впливу системної життєдіяльності міст та забруднення, потенційно небезпечних для здоров'я мешканців і навколишнього природного середовища.

Політичні ініціативи ЄК ЄС визначили зелений курс Європи у європейській угоді (2020), метою яких є досягнення кліматичної нейтральності Європейського Союзу до 2050 року, також міська ініціатива ЄС сприяє містам у розробленні стратегій сталого розвитку міст («Угода мерів», 2008) [33]. Окремо варто звернути увагу на Стратегію ЄС у питанні біорізноманіття до 2030 року [24]. Щодо врегулювання природних змін клімату, охорони та відтворення складових навколишнього середовища з метою запобігання втрат біорізноманіття шляхом розбудови зеленої інфраструктури для пом'якшення негативних впливів стихійних лих та надзвичайних ситуацій (в тому числі складних та критичних екологічних станів). Ефективним інструментом урбанізації в ЄС є центр урбаністичних знань як хаб, що консолідує позитивний практично корисний досвід надбань сфери освіти, науки та інноватики, та координує роботу лабораторії урбаністики міст та мережі великих європейських міст у ініціативі ЄС «Міські інноваційні дії», завдяки якій забезпечуються ресурсами міські конгломерати Європи для випробовування новітніх неапробованих механізмів вирішення міських проблем.

Україна активно долучена до процесу імплементації національного до міжнародного та регіонального правового регулювання в сфері безпеки. Здійснено добір законодавчих актів, а саме стратегій безпеки за видами семантики: Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року (2021) [15], Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (2019) [12], Стратегія воєнної безпеки України (2021) [14], Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (2021) [10], Енергетична стратегія України на період до 2035 року (2017) [8], Стратегія інформаційної безпеки (2021) [18], Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року (2021) [16], Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» (2020) [20], Стратегія забезпечення державної безпеки (2022) [17], Стратегія кібербезпеки України «Безпечний кіберпростір – запорука успішного розвитку країни» (2021) [19], Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки [21]. Встановлено, що в соціально-гуманітарній сфері безпеки не передбачено цільової неперервної підготовки, пере- та підвищення кваліфікації фахівців з управління безпекою та формування розгалуженої мережі – безпечний освітній простір.

Систематизовано міжнародні стандарти необхідні для гарантування інституційної безпеки закладів освіти у порядку:

ISO 14001:2015. Environmental management systems – Requirements with guidance for use. Technical Committee: ISO/TC 207/SC 1 Environmental management systems (2015) [26] ратифікований ДСТУ ISO 14001:2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосовування (2016) [2];

ISO 50001:2018. Energy management systems – Requirements with guidance for use. Technical Committee: ISO/TC 301 Energy management and energy savings (2018) [28] ратифікований ДСТУ ISO 50001:2020. Системи енергетичного менеджменту. Вимоги та настанова щодо використання (2020) [4];

ISO 9001:2015. Quality management systems – Requirements. Technical

Committee: ISO/TC 176/SC 2 Quality systems (2015) [29] ратифікований ДСТУ ISO 9001:2015. Системи управління якістю. Вимоги (2016) [5];

ISO/IEC 17025:2017. General requirements for the competence of testing and calibration laboratories. Technical Committee: ISO/CASCO Committee on conformity assessment (2017) [30] ратифікований ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019. Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій (2020) [1];

ISO /IEC 27001:2022. Information security, cybersecurity and privacy protection – Information security management systems – Requirements. Technical Committee: ISO/IEC JTC 1/SC 27 Information security, cybersecurity and privacy protection (2022) [25] ратифікований попередній варіант ДСТУ ISO/IEC 27001:2015. Інформаційні технології. Методи захисту системи управління інформаційною безпекою. Вимоги (ISO/IEC 27001:2013; Cor 1:2014, IDT) (2016) [6];

ISO 26000:2010. Guidance on social responsibility. Technical Committee: ISO/TMBG Technical Management Board – groups (2010) [27] ратифікований ДСТУ ISO 26000:2019. Настанови щодо соціальної відповідальності (2020) [3];

ISO/IEC 38500:2015. Information technology – Governance of IT for the organization. Technical Committee: ISO/IEC JTC 1/SC 40 IT service management and IT governance (2015) [31] ратифікований ДСТУ ISO/IEC 38500:2016. Інформаційні технології. Управління ІТ в організації (2018) [7].

Популяризація визначальності Стенфордського стандарту [32], на думку авторів, не може забезпечити відповідність згідно регламентів технічного регулювання усіх видів інституційної безпеки закладу освіти і спрямована на внутрішню безпеку організації. У ході застосування вищезазначених методів аналізу розмежовано тлумачення понять «екотероризм» та «екологічний тероризм». Виокремлені поняття трактуємо з авторської точки зору: «екотероризм», як акт насильства, цілеспрямований до примусу підтримки цілей екологічної політики зі застосуванням тактики саботажу, що визнається як злочинна діяльність; «екологічний тероризм», на протипагу екотероризму, визначається як навмисно спрямований вплив на навколишнє природне середовище для порушення екологічної рівноваги, пошкодження чи знищення активів екологічного та ресурсного потенціалу, специфічна форма атаки на об'єкти навколишнього природного середовища та спонукання до вимушеної політичної поведінки; також політичне насильство, що здійснюється при нанесенні збитків екологічному потенціалу під час військових злочинів та їх наслідків як такі, що не вимірно спроможні компенсувати військові цілі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019. Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій (EN ISO/IEC 17025:2017, IDT; ISO/IEC 17025:2017, IDT). Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2020. 25 с. URL: <http://www.karantin.te.ua/userfiles/file/untitled2019.pdf> (дата звернення: 09.06.2023).

2. ДСТУ ISO 14001:2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування (ISO 14001:2015, IDT). Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 31 с. URL : https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf (дата звернення: 09.06.2023).

3. ДСТУ ISO 26000:2019. Настанови щодо соціальної відповідальності (ISO 26000:2010, IDT). Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2020. 23 с. URL:

http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=91617 (дата звернення: 09.06.2023).

4. ДСТУ ISO 50001:2020. Системи енергетичного менеджменту. Вимоги та настанова щодо використання (ISO 50001:2018, IDT). Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2020. 25 с. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_iso_50001_2020.pdf (дата звернення: 09.06.2023).

5. ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT). Системи управління якістю. Вимоги. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 23 с. URL: <https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf> (дата звернення: 09.06.2023).

6. ДСТУ ISO/IEC 27001:2015. Інформаційні технології. Методи захисту системи управління інформаційною безпекою. Вимоги (ISO/IEC 27001:2013; Cor 1:2014, IDT). Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 23 с. URL: https://www.assistem.kiev.ua/doc/dstu_ISO-IEC_27001_2015.pdf (дата звернення: 09.06.2023).

7. ДСТУ ISO/IEC 38500:2016. Інформаційні технології. Управління ІТ в організації (ISO/IEC 38500:2015, IDT). Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2018. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=69054 (дата звернення: 09.06.2023).

8. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р. URL: [file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/f469391n10%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/f469391n10%20(1).pdf) (дата звернення: 09.06.2023).

9. Кірін Р.С. Правові інструменти реалізації стратегічних напрямів розвитку системи екологічної безпеки міста: міжнародний та європейський рівні. Економіка та право. 2022, № 2. С. 39-55. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.02.039>

10. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.06.2023).

11. Огородник І. Управління екологічною безпекою міста. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Комп'ютерні науки та інформаційні технології. 2010. № 672. С. 281-290.

12. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#n14> (дата звернення: 09.06.2023).

13. Стойко С.М., Койнова І.Б. Сучасні види антропогенного впливу на життєве середовище. *Український географічний журнал*. 2012. № 1. С. 50-57.

14. Стратегія воєнної безпеки України: Указ Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661> (дата звернення: 09.06.2023).

15. Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 р. № 1363-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#n17> (дата звернення: 09.06.2023).

16. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року: Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text> (дата звернення: 09.06.2023).

17. Стратегія забезпечення державної безпеки: Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377> (дата звернення: 09.06.2023).

18. Стратегія інформаційної безпеки: Указ Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069#> (дата звернення: 09.06.2023).

19. Стратегія кібербезпеки України «Безпечний кіберпростір – запорука успішного розвитку країни»: Указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013> (дата звернення: 09.06.2023).

20. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 09.06.2023).
21. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.06.2023).
22. Document A/RES/70/1. Official website of United Nations. URL: https://www.un.org/ga/search/viewm_doc.asp?symbol=A/RES/70/1 (Last accessed: 09.06.2023).
23. Europe 2020: the European Union strategy for growth and employment. COM (2010) 2020 final. EUR-Lex. 07.02.2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aem0028#:~:text> (Last accessed: 09.06.2023).
24. EU Biodiversity Strategy for 2030. Brussels, 20.05.2020 COM (2020) 380 final. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1590574123338&uri=CELEX:52020DC0380> (Last accessed: 09.06.2023).
25. ISO /IEC 27001:2022. Information security, cybersecurity and privacy protection – Information security management systems – Requirements. Technical Committee: ISO/IEC JTC 1/SC 27 Information security, cybersecurity and privacy protection. 2022. Edition: 3. 19 p. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso-iec:27001:ed-3:v1:en> (Last accessed: 09.06.2023).
26. ISO 14001:2015. Environmental management systems – Requirements with guidance for use. Technical Committee: ISO/TC 207/SC 1 Environmental management systems. 2015. Edition: 3. 35 p. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:14001:ed-3:v1:en> (Last accessed: 09.06.2023).
27. ISO 26000:2010. Guidance on social responsibility. Technical Committee: ISO/TMBG Technical Management Board – groups. 2010. Edition: 1. 106 p. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:26000:ed-1:v1:en> (Last accessed: 09.06.2023).
28. ISO 50001:2018. Energy management systems – Requirements with guidance for use. Technical Committee: SO/TC 301 Energy management and energy savings. 2018. Edition: 2. 30 p. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:50001:ed-2:v1:en> (Last accessed: 09.06.2023).
29. ISO 9001:2015. Quality management systems – Requirements. Technical Committee: SO/TC 176/SC 2 Quality systems. 2015. Edition: 5. 29 p. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:9001:ed-5:v1:en> (Last accessed: 09.06.2023).
30. ISO/IEC 17025:2017. General requirements for the competence of testing and calibration laboratories. Technical Committee: ISO/CASCO Committee on conformity assessment. 2017. Edition: 3. 30 p. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso-iec:17025:ed-3:v1:en> (Last accessed: 09.06.2023).
31. ISO/IEC 38500:2015. Information technology – Governance of IT for the organization. Technical Committee: ISO/IEC JTC 1/SC 40 IT service management and IT governance. 2015. Edition: 2. 12 p. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso-iec:38500:ed-2:v1:en> (Last accessed: 09.06.2023).
32. The Fundamental Standard. Standard University. URL: <https://communitystandards.stanford.edu/policies-guidance/fundamental-standard> (Last accessed: 09.06.2023).
33. The European Green Deal. Brussels, 11.12.2019 COM (2019) 640 final. Official website of European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/european-green-deal-communication_en.pdf (Last accessed: 09.06.2023).
34. World Urban Campaign. UN-Habitat. URL: <https://unhabitat.org/world-urban-campaign> (Last accessed: 09.06.2023).
35. World Cities Report 2020: The Value of Sustainable Urbanization. UN-Habitat. 2020. 418 p. URL: <https://unhabitat.org/World%20Cities%20Report%202020> (Last accessed: 09.06.2023).